

Waren degenen die ernstige fouten hadden gemaakt, daar na de bevrijding voor ter verantwoording geroepen en hadden allen die hun leven in de waagschaal hadden gesteld, daarvoor de erkenning ontvangen waarop zij recht hadden? Vertegenwoordigers van een jongere generatie gingen zich, zoals zo vaak in de geschiedenis was gebeurd, niet zonder graagte afzetten tegen de oudere. De aan de illegaliteit bestede aandacht werd overtrokken geacht – de schrijver Harry Mulisch had het in '66 over 'Nederlands abominabele geschiedenis in oorlogstijd'.¹

Of dit een billijke uitspraak was, is hier niet terzake (wij komen er in onze Nabeschouwing op terug) – relevant is alleen dat het oorlogs- en bezettingsgebeuren van de tweede helft van de jaren '60 af in een scherp-kritische belichting werd geplaatst. Vooral jongeren die in de publiciteitsmedia de posities van ouderen hadden ingenomen, beijverden zich daarbij; andere jongeren die met name ook op de universiteiten en hogescholen in opstand kwamen tegen de gevestigde orde, zagen hun prikkelende activiteit als een herhaling van het tijdens de bezetting gepleegde illegale werk – was *toen* de bezetter de vijand geweest, nu was het 'het *establishment*', t.w. de kaders die in de politieke partijen, bij de overheid en haar instellingen en bij het bedrijfsleven de macht in handen hadden. Dat offensief, een tijdlang geconcentreerd op de rehabilitatie van de in '48 tot zes jaar gevangenisstraf veroordeelde Joodse verrader F. Weinreb (meer hierover in hoofdstuk 5), bereikte een deel van zijn doelstellingen (er kwam meer inspraak) maar kon er, doordat het geen duidelijke sociale of politieke basis had, niet in slagen de sociaal-economische structuur van de samenleving wezenlijk aan te tasten.

Wat zich handhaafde was de versterkte aandacht voor het oorlogs- en bezettingsgebeuren. Pers, radio en televisie bleven er artikelen en uitzendingen aan wijden en er was van '70 af geen jaar waarin in ons land niet een tweehonderdtal nieuwe boeken verscheen die aan diverse aspecten van dat gebeuren waren gewijd – de van '69 af gepubliceerde delen van *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog* kwamen in uitzonderlijk hoge oplagen uit. In navolging van een wet die in de Bondsrepubliek van kracht was geworden (een wet waarop vooral was aangedrongen door Simon Wiesenthal die zich van Wenen uit jarenlang moeite had gegeven om niet-bestrafte Duitse oorlogsmisdadigers alsnog te doen berechten), kwam er voorts in '71 een Nederlandse wet die verjaring van oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid onmogelijk maakte – het departement van justitie, dat zich van 1950 af

¹ Aangehaald door E. H. Kossmann in a.v., p. 49.